

МІЛІТАРИСТСЬКА ПРОПАГАНДА У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

На початку Першої Світової війни у державах, які належали до ворогуючих військово-політичних блоків, небачено великих масштабів та різноманітних форм набула мілітаристська пропаганда. Вона стала засобом поширення ідеологічних концепцій найвпливовіших держав, а саме концепцій германофільства (Німеччина), колоніалізму (Велика Британія), армійського культу (Франція), австрославізму (Австро-Угорщина), імперського панславізму (Росія). Пропагандистські зусилля військових відомств, інших урядових установ, преси, письменників, релігійних діячів, були спрямовані на роздмухування ультрапатріотичних настроїв, шовінізму, ненависті до противника, приховування справжніх причин війни, маскування її загарбницького характеру. Брак достовірної інформації компенсувався здогадками, припущеннями, теоріями змови, чутками, наприклад, про те, що війну розв'язали росіяни і Німеччина здійснює мобілізацію у відповідь. Під впливом пропаганди в європейських містах піднялася потужна патріотична хвиля на підтримку урядів та військових. Урочисті проводи військових на фронт влітку 1914 р. супроводжувалися піснями, квітами та обіцянками «повернутися додому до Різдва». Гасла, які піднімали бойовий дух, були накреслені крейдою на вагонах з солдатами, заклики до самопожертви в ім'я перемоги лунали на вулицях тилкових міст. Військові відомства та міністерства освіти поширювали друковану агітацію, що висміювала та принижувала противника. Уперше на плакатах та листівках, які розсилалися поштою, а подекуди-скидалися з аеропланів, з'явилися зображення жінок та дітей, вони закликали до боротьби «за повну та остаточну перемогу». Пропагандистського характеру набуло навіть духовне служіння та благодійна діяльність. Російською офіційною пропагандою у листівках розповсюджувалися відомості про «чудесне видіння» в ніч з 7 на 8 (22) вересня 1914 р., що відбулося в Августівських лісах. У нічному небі начебто з'явилася Божа матір з малятком Христом на руках, що однією рукою показувала на захід. Через деякий час видіння перетворилося на великий хрест і щезло. Присутні при цьому солдати

російської армії упродовж всього часу видіння стояли на колінах і молилися. У церквах українських губерній здійснювалися молебні «про дарування перемоги російському воїнству». На початку війни, в умовах загального патріотичного піднесення збирання грошових пожертвувань нерідко проводилося у формі «Днів прапорів», коли члени громадських організацій, зокрема, Всеросійського земського союзу, реалізовували сувенірні прапорці з символікою Росії та інших воюючих країн. Ніхто не наважувався засуджувати війну, яка стала найвищою метою. Під час окупації російською армією Галичини та Буковини розгорнулася пропагандистська кампанія, що прославляла «звільнення руських братів від чужоземного ярма» і закликала місцеве населення до молитви «во славу руського царя», в ім'я «єдиної нероздільної великої Росії». Патріотична риторика у з боку Центральних держав не припинялася навіть після зриву німецького плану «блискавичної війни». Під час наступу німецьких та австро-угорських військ на Польщу та Західну Україну у 1915 р. лунали гасла про звільнення населення від російського ярма та антисемітизму, за допомогою яких командування Східного фронту намагалося контролювати територію, населення і ресурси. Єдиний доступний масам засіб інформації - преса, - піддавався жорсткій цензурі та перебував під контролем пропагандистів. 1916 р., у розпал битви під Верденом та англо-французького наступу на річці Соммі газетні шпальти у воюючих країнах були сповнені пафосного оптимізму та паплюження ворога. Преса вдавалася до маніпуляцій, змагаючись у прославлянні своїх армій та замовчуючи реальні втрати з обох сторін. Лише на четвертому році війни у суспільній атмосфері відчутно проявилось розчарування та несприйняття війни. Тривалий та запеклий характер війни, колосальні людські втрати з обох сторін, незчисленні колони військовополонених, натовпи біженців, масове зубожіння зумовили спад патріотизму у воюючих країнах, зростання страйкового руху, антивоєнних та антимонархістських настроїв. «Пропагандистський туман» розсіювався, мілітаристські настрої змінилися на ненависть до політиків та військового командування, а заклики до війни «за повну й остаточну перемогу» поступилися місцем іншими ідеологічним концепціям.